

ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش

● مهندس داوود نجف‌زاده

مقدمه

تولید و نشر کتاب‌های آموزشی در قالب کتاب‌های درسی و غیردرسی انجام می‌گیرد. در این راستا، کتاب‌های درسی براساس برنامه درسی خاص و با هدف معین و مشخصی توسط «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی» وزارت آموزش و پرورش تهیه می‌شوند. کار تألیف و انتشار کتاب‌های آموزشی غیردرسی نیز معمولاً بر عهده سایر ناشران و دست‌اندرکاران چاپ و نشر است.

کتاب‌های آموزشی غیردرسی به لحاظ تفاوت‌هایی که با کتاب‌های درسی دارند، هر کدام دارای اهداف و ویژگی‌های خاص هستند. آگاهی از این مقاصد و ویژگی‌ها به مؤلفان، ناشران، ارزیابان و مخاطبان کمک می‌کند که در تألیف، چاپ، ارزش‌یابی و گزینش این کتاب‌ها آگاهانه عمل کنند. در هم‌سویی با تحقق سامان‌دهی امور تولید و نشر کتاب‌های آموزشی و به منظور راهنمایی، جهت‌دهی و هدایت دست‌اندرکاران امور چاپ و نشر، در راستای تولید کتاب‌های آموزشی مناسب و مورد نیاز دانش‌آموزان، معلمان و کارشناسان آموزشی، دو سند با عنوان‌های «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای» و «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی کار و دانش» تهیه و تولید شده‌اند. آن‌چه که راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی شاخه تحصیلی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به آنها پرداخته عبارت است از:

کتابهای آموزشی و تفاوت آنها با سایر کتابها

در این بخش مخاطبین با کتابهای آموزشی از منظر اهداف تولید، ماهیت، کاربرد و جایگاه آنها در آموزشهای رسمی و غیررسمی کشور و نیز وجه تمایز آنها با سایر کتابها آشنا می‌شوند.

طبقه‌بندی کتابهای شاخه تحصیلی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

آگاهی از انواع کتابهای آموزشی در شاخه تحصیلی فنی و حرفه‌ای و شاخه تحصیلی کاردانش و طبقه‌بندی آنها، اعم از کتابهای درسی و غیردرسی، بسترساز تولید کتابهای کمک درسی و کمک آموزشی مورد نیاز هنرجویان و هنرآموزان این دو شاخه تحصیلی است که می‌تواند مؤلفان، ناشران و سایر دست‌اندرکاران تولید و نشر را در زمینه تولید بسته‌های آموزشی مکتوب و غیرمکتوب هدف‌دار و هم‌سو با آموزشهای رسمی کشور، و با تکیه بر محوریت برنامه درسی هدایت و راهنمایی کند.

ویژگیهای کتابهای آموزشی

بدیهی است که تولید کتابهای کمک درسی و کمک آموزشی، در صورتی که بر مؤلفه‌های تحقیق و پژوهش و نیازسنجی استوار باشد، می‌تواند مؤلفان و ناشران را در تأمین اهداف تولید، چاپ و نشر موفق گرداند. در این راستا، راهنماهای تولید کتابهای آموزشی فنی و حرفه‌ای و کاردانش با ارائه ویژگیها و ضوابط انتشار هریک از کتابهای غیردرسی، تلاش دارد در تحقق این امر گام بردارد. ویژگیهای هر یک از کتابهای آموزشی، مجموعه‌ای از ویژگیها هستند که پدیدآوران این نوع کتابها را در جهت ارتقای کیفی و کمی تولیدات مکتوب آموزشی، هم‌سو با ریز محتوای برنامه درسی شاخه فنی و حرفه‌ای و شاخه کاردانش، راهنمایی و هدایت کنند. این ویژگیها در دو سند فوق به تفکیک از منظر محتوا، و ساختار و سازمان‌دهی مورد توجه قرار گرفته و به تفصیل بیان شده‌اند.

فهرستهای واری ارزش‌یابی کتابهای آموزشی

چک‌لیستهای ارائه شده در راهنماهای تولید کتابهای آموزشی، با هدف ارزشیابی کتابهای آموزشی شاخه تحصیلی فنی و حرفه‌ای و کاردانش طراحی و در اختیار ارزیابان قرار داده شده است. جدولهای فهرستهای واری از بُعد تعداد ویژگیهای مورد انتظار، و سطح و مقیاس ارزش‌گذاری، با یکدیگر یکسان هستند، ولی از منظر ملاکهای ارزشیابی و شاخصهای ارزیابی ماهیت کتابها، متفاوت‌اند. در تعیین ملاکهای ارزشیابی سعی شده است که این ملاکها از توانایی اندازه‌گیری برخوردار باشند و تا حد امکان، تفسیر به رأی آنها میسر نباشد.

بدیهی

است که تولید

کتابهای کمک درسی و کمک آموزشی، در صورتی که بر مؤلفه‌های تحقیق و پژوهش و نیازسنجی استوار باشد، می‌تواند مؤلفان و ناشران را در تأمین اهداف تولید، چاپ و نشر موفق گرداند

در بخش طبقه‌بندی کتاب، نتایج حاصل از بررسی و امتیاز کل اخذ شده مورد توجه است که بر مبنای آن، جایگاه کتاب آموزشی در صورت احراز امتیاز لازم و شایستگی، در یکی از سطوح زیر تعیین می‌شود:

- معرفی در کتاب درسی؛
- معرفی به جشنواره کتابهای آموزشی رشد؛
- معرفی در کتاب‌نامه رشد.

معیارهای اعطای امتیاز به کتابهای آموزشی غیر درسی

این مبحث به بررسی نحوه ارزش‌یابی و امتیازدهی ویژگیهای کتابهای آموزشی اختصاص دارد که در آن، اهداف و اعتبار ویژگیهای هر یک از کتابهای آموزشی غیر درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش ارائه شده و معیارها و شاخصهای ارزش‌گذاری و امتیازدهی به ویژگی به تفصیل توضیح داده شده است.

مطالب پایانی «راهنمای تولید کتابهای آموزشی» عبارت‌اند از: جدول ۲ دروس و هدف کلی از آموزش آنها به تفکیک رشته تحصیلی در زمینه صنعت (شاخه فنی و حرفه‌ای)، و جدول رشته‌های مهارتی شاخه کاردانش در زمینه صنعت همراه با عناوین استاندارد مهارت و آموزش مرتبط با هر رشته مهارتی.

جایگاه کتاب
آموزشی در صورت احراز
امتیاز لازم و شایستگی، در یکی
از سطوح زیر تعیین می‌شود:
- معرفی در کتاب درسی؛
- معرفی به جشنواره کتابهای
آموزشی رشد؛
- معرفی در کتاب‌نامه رشد

پی نوشت

۱. این اسناد در دفتر انتشارات کمک آموزشی (دبیرخانه سامان‌بخشی کتابهای آموزشی) موجود است.
۲. برای اطلاع و آگاهی دست‌اندرکاران تولید کتابهای آموزشی تنظیم شده‌اند، به آنها کمک می‌کنند جدول‌های موجود در دو سند ارائه شده، که در کتابهای خود، نیازهای علمی هنرجویان و هنرآموزان را پاسخ دهند.